Zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 05.11.1975, sp. zn. Cpj 30/75, ECLI:CZ:NS:1975:CPJ.30.1975.1

Číslo: 34/1976

Právní věta: K některým otázkám řízení o dědictví

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 05.11.1975

Spisová značka: Cpj 30/75

Číslo rozhodnutí: 34

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Zpráva

Hesla: Bezpodílové spoluvlastnictví manželů, Dědění, Doručování soudem, Notářství, Notářství státní, Odvolání, Opatrovník, Právo osobního užívání pozemku, Půda zemědělská, Řízení před státním notářstvím, Účastníci řízení, Závěť

Předpisy: 140/1961 Sb. § 51 141/1961 Sb. § 347
§ 103
§ 104
§ 127
§ 129
§ 17
§ 176
§ 18
§ 19
§ 198
§ 206
§ 21
§ 227 40/1964 Sb. § 22
§ 25
§ 28
§ 29
§ 30
§ 33
§ 34
§ 348 94/1963 Sb. § 78 95/1963 Sb. § 14
§ 35
§ 36
§ 38
§ 39
§ 40 99/1963 Sb. § 24

§ 462
§ 463
§ 467
§ 474
§ 475
§ 477
§ 479
§ 48
§ 482
§ 483
§ 484
§ 49
§ 495

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 34/1976 sb. rozh.

K některým otázkám řízení o dědictví

(Ze zprávy o řízení o dědictví u státních notářství v České socialistické republice, projednané a schválené občanskoprávním kolegiem Nejvyššího soudu ČSR 5. 11. 1975, Cpj 30/75)

Agenda dědická je spolu s rozhodováním o registraci smluv nejvýznamnější agendou státního notářství z hlediska společenského, právního i ekonomického. Řízení o dědictví směřuje k tomu, aby byl zjištěn okruh dědiců, aby bylo co nejúplněji zjištěno dědictví, tj. soubor práv a závazků zůstavitele, které jeho smrtí nezanikly, a aby byly zjištěny předpoklady pro jeho vypořádání.

Nejvyšší soud ČSR provedl podle plánů úkolů v roce 1975 průzkum řízení o dědictví, aby prověřil kvalitu tohoto řízení a zjistil, jaké jsou kladné i negativní stránky činnosti státních notářství v této oblasti a která nejčastější pochybení se v ní vyskytují. Rozbor byl zaměřen na věci, v nichž došlo k projednání dědictví; nezabývá se problematikou zastavování řízení o dědictví podle ustanovení § 32 not. ř.

Při zpracování této zprávy bylo přihlíženo k tomu, že již bývalý Nejvyšší soud zpracoval pod sp. zn. Pls 1/67 podrobný Rozbor a zhodnocení notářské praxe v řízení o dědictví a v řízení o registraci smluv. 1) Zpráva z tohoto rozboru, zhodnoceného i usnesením pléna Nejvyššího soudu ČSSR z 23. 11. 1973, Plsf 2/73 (uveřejněným pod č. 1/1974 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), vychází a na něj navazuje.

1. Předběžné šetření

Jedním z nejdůležitějších úkonů řízení o dědictví je předběžní šetření podle ustanovení § 29 odst. 1 not. ř., které je přípravou na projednání dědictví v užším slova smyslu. Jeho účelem je zjednat předpoklady pro zjištění pravomoci a příslušnosti státního notářství k projednání dědictví, okruhu dědiců a zůstavitelova majetku a jeho závazků. 2)

Protokol o předběžném šetření se zpravidla pořizuje s příbuzným zemřelého nebo jeho známým, který je o osobních, rodinných a majetkových poměrech zemřelého informován.

Podle ustanovení § 31 not. ř. spolupůsobí národní výbory k dožádání státního notářství při zjišťování správných podkladů pro rozhodnutí, zejména též součinnosti při předběžném šetření.

Přestože někdy mívají národní výbory lepší podmínky pro správné zjišťování dědiců a aktiv a pasív dědictví, protože znají osobní a majetkové poměry zemřelého, je nejvhodnější, jestliže předběžné šetření provádí státní notářství samo. Pracovník státního notářství může ihned při sepisování protokolu zjistit, zda případ nevyžaduje okamžitých mimořádných opatření, např. zajištění dědictví podle ustanovení § 30 not. ř., urychlení řízení z důvodů vyklizení bytu apod.

Ze závad, které se při předběžném šetření často vyskytují, lze např. uvést, že u dědiců není zjišťován věk, nebývají zjišťovány přesné údaje o sňatku zůstavitele, popřípadě o jeho předchozích sňatcích nebo o rozvodu zůstavitele, není věnována potřebná péče zjišťování podkladů pro posouzení dědického nároku osob žijících se zůstavitelem (§ 474 a § 475 o. z.) 3) atd.

Není-li jiných dědiců, mělo by státní notářství v takovém případě dát možnost zástupci finančního odboru příslušného ONV, aby se k otázce dědického nároku spolužijící osoby vyjádřil.

Uvážíme-li neustálý růst životní úrovně našich občanů, vybavenost domácností, počet motorových vozidel apod., nelze považovat za odpovídající skutečnému stavu věci, jestliže s v aktivech dědictví málo objevují movité věci a stejně tak vklady u peněžních ústavů, a to i u zůstavitelů – výdělečně činných občanů středního věku.

2. Ustanovení opatrovníka podle § 14 odst. 1 a 3 not. ř.

V praxi státních notářství dochází nejčastěji k ustanovení kolizního opatrovníka podle § 14 odst. 3 not. ř. Opatrovníky nezletilých dětí jsou ustanovováni navržení příbuzní, popřípadě příslušný ONV (MěstNV). Postupuje se přitom buď tak, že se k rozhodnutí o ustanovení opatrovníka použije vzor č. 63 o. s. ř., který je opatrovníku i rodičům doručován, nebo se k jednání pozve příslušný pracovník ONV, popřípadě osoba navržená za opatrovníka, rozhodnutí o ustanovení opatrovníka je vyhlášeno, účastníci nežádají doručení tohoto rozhodnutí a vzdají se odvolání proti němu.

Ve věci sp. zn. 5 D 465/71 státního notářství pro Prahu 5 však nebyl ustanoven kolizní opatrovník dvěma nezletilým dědicům. V celém řízení zastupovala obě děti jejich matka, která sama byla rovněž dědičkou, takže šlo o zřejmou kolizi zájmů.

Ve věci sp. zn. D 947/74 státního notářství v Liberci byla dědička zbavená způsobilosti k právním úkonům nesprávně zastupována svou stálou opatrovnicí, která byla rovněž dědičkou. Přes zřejmou kolizi zájmů nebyl kolizní opatrovník ustanoven.

Jsou-li účastníky řízení oboustranně osiřelé nezletilé děti, je nutno zjišťovat, zda byl takovým dědicům soudem ustanoven opatrovník podle § 78 zák. o rod. a § 176 o. s. ř. Nestalo-li se tak, je státní notářství povinno v rámci zkoumání podmínek řízení (§ 103, § 104 odst. 2 o. s. ř. a § 25 not. ř.) dát soudu podnět k ustanovení tohoto opatrovníka.

Státní notářství Brno-město ve věci sp. zn. 2 D 19/71 nesprávně ustanovilo podle § 14 odst. 3 not. ř. opatrovnici oboustranně osiřelému nezletilému synu zůstavitele z prvního manželství. Navíc byla táž opatrovnice ustanovena zároveň i nezletilé dceři zůstavitele z druhého manželství, což bylo v rozporu i s ustanovením § 37 odst. 2 zák. o rod. v souvislosti i s ustanovením § 81 odst. 2 zák. o rod.

Poměrně časté jsou případy ustanovování opatrovníků dědicům neznámým nebo neznámého pobytu podle § 14 odst. 1 písm. a) not. řádu. Opatrovníky jsou většinou ustanovováni veřejní opatrovníci ONV nebo pracovníci státního notářství, jimž se příslušné rozhodnutí doručuje současně s vyrozuměním o jejich dědickém právu a o možnosti dědictví odmítnout, a to do vlastních rukou. toto

rozhodnutí se současně vyvěšuje na dobu jednoho měsíce na úřední desce státního notářství, popřípadě se zasílá národnímu výboru posledního známého bydliště takového dědice.

Státní notářství však nemůže takto postupovat pouze na základě nedoložených údajů některých účastníků, že bližší adresu ostatních dědiců neznají. V zájmu zjištění skutečného stavu věci musí státní notářství usilovat o zjištění pobytu osob, o kterých lze mít za to, že jsou dědici. Opačný postup by umožňoval některým dědicům, aby případně některého z dalších dědiců jako údajně neznámého pobytu vyloučili z projednávání dědictví (srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 95/1955 Sbírky rozhodnutí čs. soudů, jehož zásady lze uplatnit i za nynější právní úpravy).

Naopak, jestliže státní notářství zjistí, že dědicové skutečně nejsou známi nebo jsou neznámého pobytu, je povinno postupovat podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) not. ř. a ustanovit jim opatrovníka. Nestačí pouhé vydání výzvy takovým účastníkům ve smyslu ustanovení § 33 odst. 1 not. ř.

V případech, kdy dědic žije mimo území ČSSR a jeho adresa je známa, nemůže státní notářství jen z této skutečnosti usoudit, že písemnost mu nemůže být doručena a ustanovit mu opatrovníka. Státní notářství je povinno se o doručení alespoň pokusit a teprve je-li tento pokus bezvýsledný, může postupovat podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) not. ř.

Např. státní notářství v Pardubicích ve věci sp. zn. D 246/70, třebaže znalo cizozemskou adresu syna zůstavitelky, nevyrozumělo jej o jeho dědickém právu, ani mu podle ustanovení § 25 not. ř. a § 49 o. s. ř. neuložilo, aby si zvolil zástupce pro přijímání písemností. Nepokusilo se tomuto dědici doručit vyrozumění o jeho dědickém právu na jeho známou adresu, takže nebyl objasněna otázka, zda je možno postupovat podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) not. ř.

Státní notářství zpravidla nepostupují podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) not. ř. (a § 408 o. z.) u dědiců neznámého pobytu v cizině, kteří bez povolení čs. úřadů opustili ČSSR a přichází proto v úvahu jejich odsouzení pro trestný čin podle § 109 odst. 1 tr. zák., při němž může být vysloveno i propadnutí majetku. V takových případech státní notářství vyčkávají, zda příslušná prokuratura rozhodne o zajištění majetku, na jehož základě se pak řízení zúčastní čs. stát – ONV podle posledního tuzemského bydliště těchto osob.

Při ustanovování opatrovníka podle § 14 odst. 1 písm. b) not. ř. (nemůže-li účastník před státním notářstvím samostatně jednat nebo není schopen se srozumitelně vyjadřovat) nemá státní notářství vždy náležitě zjištěno, za je dán důvod k tomuto postupu. Před postupem podle § 14 odst. 1 písm. b) not. ř. by také mělo upozornit příslušný soud, aby mohl případně zahájit řízení podle ustanovení § 186 a násl. o. s. ř.

Ve věci sp. zn. D 191/74 státního notářství v Blansku byl synovi zůstavitele ustanoven opatrovník podle § 14 odst. 1 písm. c) not. ř., protože není schopen vyřizovat své záležitosti pro duševní poruchu. Rozhodnutí bylo opřeno jen o tvrzení ostatních účastníků, že byl pro duševní poruchu propuštěn z vojenské základní služby a v zaměstnání dán do invalidního důchodu. Údaje nebyly prověřovány ani nebyly předloženy písemné doklady.

Ustanovení opatrovníka podle § 14 odst. 1 písm. c) not. ř. (je-li to třeba z jiného vážného důvodu k ochraně zájmů občana nebo zájmů společnosti) se vyskytuje celkem ojediněle. Státní notářství však nedbá vždy dostatečně na to, zda jsou splněny zákonné podmínky k tomu, aby byl účastník zastoupen opatrovníkem. Nelze např. použitím ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) not. ř. obcházet nedostatek předpokladů pro ustanovení opatrovníka podle § 14 odst. 1 písm. a) not. ř.

Ve věci sp. zn. 6 D 1497/69 ustanovilo státní notářství pro Prahu 6 podle § 14 odst. 1 písm. c) not. ř.

opatrovníka dědici, který se zdržuje v cizině na známé adrese, s odůvodněním, že styk s ním je zdlouhavý a velmi ztížený, takže je v zájmu urychleného řízení ustanovit mu opatrovníka. K odvolání opatrovníka Městský soud v Praze rozhodnutí zrušil a ve svém usnesení správně uvedl, že smyslem a účelem uvedeného ustanovení není obcházet nedostatek předpokladů pro ustanovení opatrovníka podle § 14 odst. 1 písm. a) not. ř. Ustanovení § 25 not. ř. a § 49 odst. 2 o. s. ř. umožňují, aby účastníku bylo uloženo ustanovit si v zájmu usnadnění styku s ním zástupce pro přijímání písemností.

3. Zastupování dědiců spoludědicem

Z povahy řízení o dědictví, v němž ve většině případů jsou účastníky řízení příbuzní, plyne, že jsou velmi časté případy zastupování dědiců spoludědicem v tomto řízení. Možnost takového zastoupení je nepochybně vhodná jak pro samotné účastníky, tak i pro státní notářství z hlediska rychlosti a pružnosti řízení. Praxe státních notářství v případě možné kolize zájmů mezi zástupcem a zastoupenými spoludědici byla usměrněna rozhodnutím uveřejněným pod č. 12/1966 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. /4/

Potíže v praxi jsou v tom, jakým způsobem se má státní notářství přesvědčit o tom, že tu není rozpor v zájmech, aby tak na jedné straně nebyla zmařena výhoda, kterou zastoupení přináší, jestliže by např. zastoupený měl být vždy k úkonům učiněným jeho zástupcem vyslýchán, a na druhé straně, aby v co největší míře byly podchyceny případy, kdy rozpor v zájmech skutečně existuje, a aby tak bylo zabráněno dalším sporům. Přitom důsledky nesprávného postupu v této otázce mohou být závažné. 5) Proto je nutno zdůraznit, že je třeba mít stále na zřeteli otázku možného rozporu zájmů mezi zástupcem a zastoupeným. Jakým způsobem a v kterých věcech bude nutno zjišťovat stanovisko zastoupeného k úkonům zástupce je dáno okolnostmi konkrétního případu. Významné může být např. znění plné moci, o jaký majetek jde, zda a jak se zastoupený dědic vyjádřil např. v rámci předběžného šetření apod.

Státní notářství se však zpravidla blíže otázkou rozporu v zájmech nezabývají a jednají s tím, kdo předloží plné moci ostatních dědiců. dojde-li k uzavření dohody o vypořádání dědictví, k čemuž zpravidla dochází, nedoručují rozhodnutí o schválení dohody zastoupeným; zástupce se obvykle vzdává opravných prostředků a nežádá doručení.

Zaslání rozhodnutí o schválení dohody o vypořádání dědictví také zastoupenému spoludědici může být jedním z prostředků, jak zjistit stanovisko zastoupeného k této dohodě. Nemá však samo o sobě vliv na právní moc rozhodnutí, poněvadž i v řízení před státním notářstvím platí ve smyslu § 25 not. ř. ustanovení § 49 odst. 1 o. s. ř., podle něhož, má-li účastník zástupce s plnou mocí pro celé řízení, doručuje se písemnost pouze tomuto zástupci. Pokud by tedy zastoupený chtěl svůj nesouhlas s dohodou a s jednáním svého zástupce při uzavírání této dohody vyjádřit podáním odvolání proti rozhodnutí o schválení dohody, mohl by tak učinit pouze ve lhůtě, která běží jeho zástupci.

Městský soud v Praze rozhodnutím sp. zn. 11 Co 553/74 zamítl odvolání dědice, který byl zastoupen spoludědičkou na základě plné moci, do rozhodnutí o schválení dohody o vypořádání dědictví. V této věci udělil odvolatel své spoludědičce plnou moc, ve které je výslovně uvedeno, že zastoupený souhlasí s tím, aby jeho zástupkyně uzavřela jeho jménem dohodu o vypořádání dědictví, i kdyby podle ní neobdržel z dědictví žádný podíl. Dále uvedl v plné moci, že mezi sebou jsou dohodnuti a že jejich zájmy nejsou ve vzájemném rozporu. Pokud na základě této plné moci vykonávala zástupkyně v řízení určité procesní úkony, vykonávala je nejen za svou osobu, ale i za odvolatele, jehož zastupovala. to se týká i jejího prohlášení, jímž se vzdala práva odvolání proti napadenému rozhodnutí.

4. Používání ustanovení § 18 not. ř.

Používání ustanovení § 18 not. ř. není u státních notářství příliš časté.

Podle poznatků získaných průzkumem působí někdy státním notářstvím potíže diferencovat mezi spornými skutečnostmi a právním posouzením otázky, jejíž skutkový základ není mezi účastníky sporný, což se projevuje jak v nesprávném odkazování na postup podle ustanovení § 18 not. ř. i tam, kde jde o otázku právního posouzení (např. o posouzení nesporných formálních náležitostí závěti), tak i naopak v tom, že státní notářství posuzuje samo skutečnost, která zůstala mezi účastníky sporná, aniž před tím odkázalo účastníka na řízení před soudem.

Např. ve věci sp. zn. D 167/74 státního notářství v Písku, v níž byl rozpor mezi sestrou a družkou zůstavitele o otázce spolužití družky se zůstavitelem ve společné domácnosti, vydalo státní notářství rozhodnutí, jímž stanovilo, které osoby jsou po zůstaviteli dědici ze zákona ve třetí skupině dědiců podle ustanovení § 475 o. z., aniž před tím odkázalo některou z dědiček na občanské soudní řízení.

Rovněž ve věci sp. zn. D 1078/70 státního notářství v Semilech, v níž zůstalo mezi účastníky sporným, zda zůstavitel napsal svou závěť v duševní poruše, která jej činila k tomuto právnímu úkonu neschopným, či nikoliv, státní notářství neodkázalo účastníka na soud ve smyslu ustanovení § 18 not. ř., ale samo posuzovalo tuto otázku.

Opětovně se objevují pochybení v tom, že státní notářství uloží podat návrh u soudu podle ustanovení § 18 not. ř. věřitele zůstavitele, ač věřitel není v této části řízení účastníkem řízení.

Jestliže účastník návrh u soudu nepodal, pokračuje státní notářství v řízení a rozhodne o sporných skutečnostech samo. 6) Zejména v této fázi řízení musí státní notářství dbát o to, aby dokazování probíhalo ve smyslu ustanovení § 4 not. ř. a § 25 not. ř. i ustanovení § 120 a násl. o. s. ř., aby bylo prováděno při jednání, k němuž byli všichni účastníci řádně předvoláni, aby účastníkům byla dána možnost uplatnit návrhy a vyjádřit se k návrhům na dokazování a ke všem důkazům, které byly provedeny.

Státní notářství ovšem již předtím, než uloží účastníku podání návrhu na rozhodnutí o sporné skutečnosti v soudním řízení, popřípadě v jiném řízení, provádí dokazování v rozsahu potřebném k objasnění sporné skutečnosti i k tomu, aby mělo podklady pro případnou dohodu účastníků. Výsledků tohoto dokazování může být použito v dalším průběhu řízení, kdy státní notářství vzhledem k tomu, že účastník, jemuž to bylo uloženo, návrh u soudu nepodal, musí o sporné skutečnosti samo rozhodnout.

5. Zajištění dědictví (§ 30 not. ř.)

Státní notářství využívají různých forem zajištění dědictví. Nejčastější je převzetí peněžních hotovostí, vkladních knížek a cenností do úschovy státního notářství, převzetí klíčů od bytu a uzávěra bytu. Při zajišťování dědictví přelepením dveří bytu úředními páskami spolupracují státní notářství s místními národními výbory, které ve venkovských obcích v odůvodněných případech provádějí se souhlasem státního notářství zajištění majetku v bytě samy. Soupisem a odhadem na místě samém se zajišťuje majetek, vyžadují-li to okolnosti konkrétního případu a zpravidla tehdy, připadá-li dědictví státu podle ustanovení § 462 o. z.

U vkladů patřících do dědictví se v případech, v nichž jsou dány důvody pro zajištění dědictví, provádí zajištění také zákazem výplaty z takového vkladu; rozhodnutí o tom se zašle i pobočce státní spořitelny.

Správně nepostupovalo ve věci sp. zn. D 250/73 státní notářství v Mostě, když neprovedlo zajištění vinkulací vkladu ve výši 91 000 Kčs, třebaže notářský poplatek z dědictví činil 33 155 Kčs.

Svěření věcí, které nemohou být převzaty do notářské úschovy, do úschovy některému z dědiců, popřípadě jiné osobě, se při zajištění dědictví vyskytuje poměrně zřídka.

6. Prověřování údajů účastníků vhodnými důkazními prostředky (§ 34 odst. 1 not. ř.) a postup při zjišťování ceny nemovitostí.

Údaje účastníků o existenci a rozsahu majetku zůstavitele se prověřují ve smyslu ustanovení § 34 odst. 1 not. ř. zvláště dotazy na národní výbory, vyžadováním předložení listin o nabytí majetku nebo rozhodnutí stavebních úřadů, opatřováním výpisů z pozemkových knih a z evidence nemovitostí, dotazy na peněžní ústavy a na zaměstnavatelské organizace, někdy i výslechem svědků apod.

Údaje účastníků, zvláště o ceně movitých věcí, jsou v praxi státních notářství prověřovány především, jde-li o motorová vozidla, vklady, cenné umělecké předměty a šperky; jinak u movitých věcí státní notářství většinou vychází pouze z údajů účastníků a k soupisu a odhadu na místě samém dochází jen v některých případech (např. jsou-li rozpory mezi účastníky, vyžaduje-li to ohled na zájmy nezletilých dětí nebo osob zbavených způsobilosti k právním úkonům, bylo-li vysloveno u některého dědice propadnutí či zajištění majetku a jestliže dědictví připadá státu podle ustanovení § 462 o. z.). K důslednějšímu prověřování údajů o movitém majetku zůstavitele a jeho ceně by mělo podle okolností případu docházet i tam, kde dědictví je předluženo pohledávkou státu nebo socialistické organizace.

Např. ve věci sp. zn. D 633/73 státního notářství v České Lípě nemělo se státní notářství spokojit výpovědí manželky zůstavitele o výši vkladů, když bylo možno přesnou výši vkladů zjistit dotazem u pobočky České státní spořitelny. Také ve věcech sp. zn. D 385/74 a D 556/74 státního notářství v Ústí nad Labem nemělo státní notářství při zjišťování zůstatkové hodnoty členského podílu ve stavebním bytovém družstvu vycházet pouze z údajů účastníků.

Při zjišťování cen nemovitostí je většinou cena nemovitosti zjišťována z odhadu nemovitosti provedeného soudním znalcem. Převážně však nejde o znalecký posudek podle ustanovení § 25 not. ř. a § 127 odst. 1 o. s. ř., vyžádaný ve smyslu § 34 odst. 3 not. ř. státním notářstvím, ale o odhad provedený soudním znalcem na žádost účastníků. Tento postup není v rozporu se zákonem; takový odhad však není (na rozdíl od posudku vyžádaného státním notářstvím podle § 34 odst. 3 not. ř.) důkazním prostředkem ve smyslu ustanovení § 127 o. s. ř., ale je prostředkem k prošetření údajů účastníka o majetku a jeho ceně (§ 34 odst. 1 not. ř.). 7)

Velmi často je obecná cena nemovitosti zjišťována také z vyjádření místních národních výborů. Někdy se též využívá předchozích spisů N. PR a E.

Znaleckým odhadům předloženým účastníky nebo vyjádřením MNV o ceně nemovitosti není však někdy věnována potřebná pozornost a ceny jsou namnoze přejímány bez bližšího přezkoumání státním notářstvím. Velmi často zůstává bez povšimnutí skutečnost, že buď znalec nebo národní výbor ocení i pozemky podle ustanovení vyhlášky č. 43/1969 Sb., ačkoliv při ceně pozemků nebo budov v soukromém vlastnictví je nutno vždy vycházet z tzv. stop cen. 8)

Často se vyskytující závadou ve vyjádření národních výborů je to, že je cena uvedena celkovou částkou bez rozpisu cen na stavby, pozemky, hospodářské budovy, a že ocenění rodinných domků či chat ani neobsahuje znaky potřebné pro zařazení nemovitosti do jednotlivých tříd [srov. vyhlášku č. 43/1969 Sb. 9)]. Je pak na státním notářství, aby si potřebné údaje doplnilo alespoň výslechem účastníků, popřípadě dalším doplňujícím dotazem na národní výbor.

Nelze také vycházet z ocenění celkovou částkou včetně pozemku, ačkoliv jde o pozemky v osobním užívání a ani v soupise není rozlišeno, jaká část ceny připadá na hodnotu osobního užívání pozemku.

Nesprávně bylo postupování i např. ve věci sp. zn. 3 D 1185/74 státního notářství pro Prahu 3, v níž byla hodnota nemovitosti zjišťována z jiného dědického spisu, avšak použit byl odhad prováděný v r. 1966, tedy podle cenového předpisu dnes již neplatného.

Při provádění soupisu aktiv se někdy zapomíná na hodnotu práva osobního užívání pozemku, které má povahu práva majetkového a podle ustanovení § 198 odst. 1 o. z. přechází na dědice. Hodnota práva osobního užívání pozemku se vyjadřuje s soupise aktiv výší úhrady (§ 206 o. z.). která podle dohody o osobním užívání pozemků byla účastníky ujednána, přičemž není rozhodná délka doby od uzavření této dohody a zaplacení této úhrady do úmrtí zůstavitele.

Pro soupis dluhů zjišťují státní notářství nedoplatky daní a dávek vzorem č. 107 o. s. ř. u příslušných národních výborů a vzorem č. 108 o. s. ř. u České státní spořitelny jiné pohledávky; u finančního odboru ONV se zjišťují zvláště nedoplatky přídělových cen zemědělských nemovitostí. Pokud jde o ostatní pasíva včetně pohřebních výloh, není vždy od účastníků vyžadováno předložení potřebných dokladů a někdy jsou do pasív dědictví zařazovány poměrně vysoké částky bez potřebného prověření.

Např. státní notářství v Chomutově zařadilo ve věci sp. zn. D 786/74 do pasív dědictví pohledávku z důvodu adaptací nemovitosti ve výši 36 000 Kčs jen podle čestného prohlášení. Ve věci sp. zn. D 1022/74 téhož státního notářství byla zařazena do pasív pohledávka dcera zůstavitele za postavení plotu ve výši 8000 Kčs, aniž byla nějak potvrzena nebo prokázána.

Někdy dochází i k tomu, že není řádně ověřena ani skutečnost, zda zůstavitel byl či nebyl vlastníkem určitého nemovitého majetku.

Ve věci sp. zn. D 827/74 státního notářství v Blansku bylo v protokolu o předběžném šetření uvedeno, že do dědictví patří také pozemky v užívání JZD. Na lustru z pozemkové knihy o rodinném domku je poznámka, že zůstavitelka jiné nemovitosti v katastrálním území O. neměla ani podle jmenného seznamu. Podle sdělení JZD však měla 50 arů pozemků, které jsou v užívání družstva. Tento rozpor nebyl vysvětlen ani výslechem účastníků, ani dotazem na JZD, o jaké pozemky jde a v kterém katastrálním území. do soupisu aktiv dědictví pozemky nebyly uvedeny a řízení bylo skončeno, ačkoliv nebyl zjištěn skutečný stav majetku zůstavitelky.

7. Postup při určování, které věci z bezpodílového spoluvlastnictví manželů náleží do dědictví (§ 35 not. ř. v souvislosti s § 150 o. z.) 10)

Podle ustanovení § 35 not. ř. má státní notářství určit, které z věcí, jež měl zůstavitel v bezpodílovém spoluvlastnictví s pozůstalým manželem, popřípadě jaká jejich část, náležejí do dědictví. Státní notářství tu tedy neurčuje svým rozhodnutím, které věci náležely do bezpodílového spoluvlastnictví manželů, protože rozsah bezpodílového spoluvlastnictví je dán ustanovením § 143 o. z. a je povinností státního notářství v řízení o dědictví potřebným šetřením tento rozsah zjistit. Výsledek tohoto šetření, uvedený v protokolu o projednání dědictví, je pak podkladem pro vydání rozhodnutí podle § 35 not. ř. 11) .

Neodpovídá proto znění ustanovení § 35 not. ř., jestliže státní notářství v Karlových Varech ve věci sp. zn. 3 D 206/74 rozhodlo tak, že „určuje, že do bezpodílového spoluvlastnictví manželů spadá následující majetek…, a to stejným dílem po polovinách, neboť společným úsilím se o majetek zasloužili“.

Postup státních notářství při určování toho, které věci z bezpodílového spoluvlastnictví manželů patří do dědictví, je zpravidla takový, že určují, která věc náleží do dědictví a která žijícímu manželovi, a případný rozdíl v hodnotě se vyrovnává pohledávkou, která se zařazuje do soupisu aktiv nebo pasív dědictví jako tzv. náhradová pohledávka zůstavitele nebo pozůstalého manžela. Rovněž se určuje, že

společný majetek zůstává ve vlastnictví pozůstalého manžela, který je povinen vyplatit do dědictví polovinu hodnoty tohoto majetku.

Správně postupovalo ve věci sp. zn. D 448/73 státní notářství v Písku, když rozhodnutím podle § 35 not. ř. zařadilo do dědictví 1/2 chaty a částku, kterou do dědictví vyplatí manželka, jež si naproti tomu ponechá peněžní úspory a televizor.

Naproti tomu některá státní notářství problematiku použití ustanovení § 35 not. ř. zjednodušují tím, že do dědictví zařazují z majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví bez dalšího polovinu jednotlivých věcí a hodnot. Takový postup je nežádoucí, neboť se jím vytváří podílové spoluvlastnictví mezi pozůstalým manželem (který nemusí být vždy dědicem) na jedné straně a dědici na druhé straně a je tím mnohdy ovlivněno i konečné vypořádání dědictví, jde-li o věc, u niž není vhodné, aby byla v podílovém spoluvlastnictví (§ 484 odst. 2 o. z.).

Ve věci sp. zn. 2 D 67/74 státního notářství v Karlových Varech zní výrok rozhodnutí podle § 35 not. ř. tak, že „z bezpodílového spoluvlastnictví manželů v celkové ceně … patří polovina v ceně … pozůstalé manželce a druhá polovina do dědictví“, aniž je v rozhodnutí tento majetek nějak konkretizován. V soupisu pak je uvedeno“ „1/2 majetku, který patřil do bezpodílového spoluvlastnictví manželů, v ceně …“.

Rovněž je nesprávné rozhodnutí státního notářství v Písku ve věci sp. zn. D 852/74, v níž bylo zjištěno, že do bezpodílového spoluvlastnictví manželů náleží osobní automobil v ceně 39 590 Kčs a úspory. Rozhodnutím podle § 35 not. ř. bylo určeno, že do dědictví náleží polovina úspor a „osobní auto v ceně 19 795 Kčs“. Také ve věci sp. zn. D 930/74 téhož státního notářství byly jako bezpodílové spoluvlastnictví zůstavitele a pozůstalé manželky uvedeny věci v určité ceně a do dědictví pak rozhodnutím podle § 35 not. ř. zařazena vždy tatáž celá věc, ale s polovičním oceněním; stejným způsobem pak byly tyto věci uvedeny do soupisu aktiv a pasív dědictví.

K jednotlivým pochybením dochází i pokud jde o zjišťování obsahu bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Ve věci sp. zn. 1 D 622/74 státního notářství v Karlových Varech byla jako majetek v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů uvedena mimo jiné i dřevěná chata, koupená v r. 1948, a provizorní dřevěná garáž, pořizovaná v r. 1948 až 1949. Vzhledem k datu nabytí nemohlo jít o bezpodílové spoluvlastnictví manželů, nanejvýše o podílové spoluvlastnictví.

Nejasnosti vznikají u státních notářství tam, kde jde o projednání dědictví po výtvarných umělcích. Pokud jde o příjmy z práva autorského, patří do bezpodílového spoluvlastnictví manželů pouze ty částky, které byly za trvání manželství již vyplaceny. I za nové právní úpravy lze použít závěr obsažený v rozhodnutí uveřejněném pod č. 57/1962 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, podle něhož dokud dílo autora nebylo zveřejněno, nelze je oddělit od osoby autora. Jedním ze základních práv autora je právo s dílem nakládat (§ 12 odst. 1 písm. b/ zákona č. 35/1965 Sb.). Bez souhlasu autora je dílo vyloučeno z právního oběhu a pro tuto svou povahu nemůže být předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů, i když bylo vytvořeno za trvání manželství. Teprve autorské odměny a náhrady, které byly za trvání manželství skutečně vyplaceny, tvoří bezpodílové spoluvlastnictví manželů (viz č. 42/1972 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, str. 242).

V jednotlivých případech dochází také k nesprávnému poučení účastníků o opravných prostředcích. Podle ustanovení § 35 not. ř. nepřichází v úvahu odvolání, ale v případě nesouhlasu některého z účastníků s tímto rozhodnutím se celé rozhodnutí stává neúčinným a státní notářství musí postupovat podle ustanovení § 18 not. ř. (viz usnesení pléna bývalého Nejvyššího soudu uveřejněné

pod V/1967 Sbírky rozhodnutí o sdělení soudů ČSSR, str. 517).

Např. ve věci sp. zn. D 639/74 státního notářství v Blansku je v protokolu po vyhlášení rozhodnutí podle § 35 not. ř. uvedeno, že se účastníci vzdávají odvolání proti tomuto rozhodnutí, ač měli prohlásit, zda s rozhodnutím souhlasí či nikoliv.

K postupu podle § 18 not. ř. při rozhodování podle § 35 not. ř. dochází v praxi státních notářství velmi zřídka. Jestliže v těchto případech účastníci ve stanovené lhůtě nepodají návrh na zahájení občanského soudního řízení a nedojde k soudnímu rozhodnutí, postupují státní notářství tak, že rozhodnou o sporné skutečnosti přímo v rozhodnutí o obecné ceně majetku zůstavitele, výši dluhů a čisté hodnotě dědictví podle ustanovení § 37 odst. 1 not. ř. (viz usnesení pléna bývalého Nejvyššího soudu uveřejněné pod V/1967 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, str. 517). V takovém případě ovšem musí z odůvodnění tohoto rozhodnutí vyplývat jasně a určitě, které věci byly v bezpodílovém spoluvlastnictví zůstavitele s pozůstalým manželem a které z těchto věcí, popřípadě jaká jejich část náležejí do dědictví.

Ustanovení § 35 not. ř. lze použít jen na věci v bezpodílovém spoluvlastnictví zůstavitele s pozůstalým manželem. Manželem zůstavitele v době jeho smrti však již není rozvedený manžel. V takovém případě se postupuje při určování, které věci ze zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů (pokud nedošlo k jeho vypořádání) patří do dědictví, v rámci postupu podle ustanovení § 34 a § 37 not. ř. (viz usnesení pléna bývalého Nejvyššího soudu uveřejněné pod V/1967 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, str. 517).

Rozsudkem Nejvyššího soud ČSR sp. zn. 4 Cz 31/74 bylo zrušeno rozhodnutí státního notářství v Českých Budějovicích sp. zn. D 2159/70, jímž státní notářství rozhodlo podle ustanovení § 35 not. ř., že do dědictví náleží polovina rodinného domku, ačkoliv manželství zůstavitele bylo rozvedeno již v r. 1959, takže postup podle ustanovení § 35 not. ř. nepřicházel v úvahu. Nebylo možno posuzovat věc podle předpisů o bezpodílovém spoluvlastnictví manželů také z toho důvodu, že manželství zůstavitele a tím i zákonné majetkové společenství (§ 22 a násl. zákona č. 265/1949 Sb.) zaniklo před 1. 4. 1964, takže ustanovení § 500 o. z. již na tento případ nedopadá.

8. Postup podle § 36 not. ř., postup při schvalování dohod o předluženém dědictví podle § 38 not. ř. a posuzování postavení věřitele jako účastníka řízení.

Pokud jde o postup podle § 36 not. ř., nelze považovat za správnou praxi, při níž státní notářství vyzývá vyhláškou věřitele ve všech případech, kdy dědictví připadá podle ustanovení § 462 o. z. státu, a to na základě „obecného“ návrhu příslušného finančního odboru ONV, který o tento postup požádal ve všech věcech, kdy dědictví připadá státu. Notářský řád totiž nezná generální návrh bez vztahu k určité věci. I stát je povinen v každé jednotlivé věci podat návrh na svolání věřitelů.

K postupu podle § 38 not. ř. dochází v řízení u státních notářství zřídka. Přitom státní notářství nedbají důsledně na to, aby dědicové byli vyrozuměni o svém dědickém právu, a nezjišťují, zda dědictví neodmítají. Tento postup je předpokladem pro zjištění okruhu účastníků řízení (§ 28 not. ř.), neboť dohodu podle ustanovení § 38 not. ř. mohou zavírat jen účastníci řízení (viz Rozbor a zhodnocení notářské praxe v řízení o dědictví a v řízení o registraci smluv, Pls 1/67 bývalého Nejvyššího soudu, uveřejněný ve sborníku „nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974, str. 543). Předpokladem pro uzavření této dohody je i určení obecné ceny majetku zůstavitele, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví podle ustanovení § 37 odst. 1 not. ř.

K postupu podle ustanovení § 38 not. ř. dochází nesprávně někdy i tam, kde jsou dány podmínky pro použití ustanovení § 32 odst. 2 not. ř.

Ve věci sp. zn. D 924/74 státního notářství v Karlových Varech činil majetek dědictví 394,50 Kčs a dluhy 16 726 Kčs. Byla schválena dohoda podle ustanovení § 38 not. ř. o přenechání dědictví věřitelům, tj. pozůstalé manželce na částečnou úhradu pohřebních výloh, ačkoliv vzhledem k výši aktiv mohlo být postupováno podle ustanovení § 32 odst. 2 not. ř.

Není důsledně dodržováno ustanovení § 28 not. ř. o tom, že věřitel zůstavitelův je účastníkem řízení v případě § 38 not. ř.

Např. ve věci sp. zn. D 1143/72 státního notářství v Mostě byla ve smyslu ustanovení § 38 not. ř. schválena dohoda, podle níž předlužené dědictví přejímá dědic, který je současně věřitelem, na částečnou úhradu své pohledávky za úhradu pohřebních výloh s tím, že zaplatí státní spořitelně celou jí přihlášenou pohledávku. Šlo vlastně o dohodu o vypořádání dědictví podle ustanovení § 39 odst. 2 not. ř. Česká státní spořitelna v jednání vůbec nevystupovala jako účastník řízení, rozhodnutí jí nebylo doručeno a z věcí po zůstaviteli ničeho nenabyla.

Dohoda podle ustanovení § 38 odst. 1 not. ř. není dohodou o vypořádání dědictví ve smyslu ustanovení § 482 o. z. a není schvalována podle ustanovení § 39 odst. 2 not. ř. Je dohodou mezi účastníky řízení, tj. mezi dědici a věřiteli (§ 28 not. ř.), která má umožnit jednak urychlené skončení věci a jednak předcházet případným sporům. Její schválení je samostatně upraveno v ustanovení § 38 odst. 1 not. ř. a nelze podle ní potvrzovat věřiteli nabytí dědictví. Věřitel se tím, že je mu předlužené dědictví podle ustanovení § 38 odst. 1 not. ř. přenecháno k úhradě dluhů, nestává samozřejmě dědicem. K potvrzení o nabytí dědictví nemůže v případě postupu podle ustanovení § 38 not. ř. dojít ani tehdy, je-li věřitelem jeden z dědiců. Po právní moci rozhodnutí, kterým státní notářství schválilo dohodu o přenechání předluženého dědictví věřitelům, je nutno podle ustanovení § 38 odst. 1 not. ř. řízení zastavit.

9. Používání ustanovení § 40 not. ř.

Ustanovení § 40 not. ř. ukládá státnímu notářství součinnost s místními národními výbory, aby bylo vydáno takové rozhodnutí, které nejlépe vyhovuje potřebám zemědělské výroby v případech, kdy předmětem dědictví je zemědělský podnik nebo zemědělská anebo lesní půda.

Zejména v zemědělských oblastech je téměř v každé věci předmětem dědictví spolu s dalšími nemovitostmi i zemědělská půda, zpravidla v užívání socialistické organizace. O zemědělský podnik v původním slova smyslu již zpravidla nejde, a to vzhledem ke změnám, k nimž v zemědělství a na vesnici došlo v posledních letech. Jde o bývalé zemědělské usedlosti, tj. o obytnou část, která plní zpravidla funkci rodinného domku, o stavební parcelu a o zahradu, někdy i o bývalé hospodářské budovy, a dále pak o půdu v užívání socialistické organizace. Společenské změny v našem zemědělství se promítají i do přístupu k problematice spojené s děděním bývalých zemědělských podniků a nový je i přístup vlastníků k otázce darování zemědělských pozemků státu; to však nemůže vést k takovému postupu, při němž by se ustanovení § 40 not. ř. a zřetele na zájmy zemědělské výroby v řízení o dědictví pomíjely.

Rozsah a způsob součinnosti s MNV ve smyslu ustanovení § 40 not. ř., jakož i posuzování zájmů a potřeb zemědělské výroby, jsou dány okolnostmi konkrétního případu a konkrétními podmínkami v místě, kde jsou nemovitosti, které jsou předmětem dědictví.

Lze konstatovat, že státní notářství již neuvažují při schvalování dohody nebo při vypořádání dědictví o zemědělském podniku z hlediska jeho možného vydělení z JZD do samostatného hospodaření, ale posuzují odděleně obytnou část a zemědělské pozemky. Nejčastěji dochází k dohodě dědiců, podle níž jeden z dědiců převezme domek a jiný dědic (zpravidla pozůstalý manžel) převezme pozemky.

Rozsudkem Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 4 Cz 57/74 byla zrušena rozhodnutí státního notářství v Litoměřicích sp. zn. D 1296/71, jimiž byla schválena dohoda dědiců a potvrzeno nabytí dědictví tak, že polovinu pozemků patřících do dědictví převzaly děti zůstavitele, takže zemědělská půda, zčásti soukromě obhospodařovaná, byla ve vlastnictví tří osob. Stanovisko MNV nebylo zjišťováno.

Součinnost státních notářství s místními národními výbory se uskutečňuje různými způsoby, které vyhovují konkrétním podmínkám. Tam, kde zůstavitel byl členem JZD, vyžaduje se zpravidla stanovisko MNV i JZD k osobě přejímatele zemědělského podniku, popřípadě zemědělské půdy, a to buď v rámci předběžného šetření, výjimečně též žádostí o vyjádření k návrhu již konkrétní dohody dědiců. K rozporům mezi stanoviskem MNV a rozhodnutím státního notářství dochází jen ojediněle. Státní notářství při schvalování dohody dědiců mají na zřeteli zájmy zemědělské výroby, což vyjadřují i v odůvodnění rozhodnutí.

Ve věci sp. zn. D 101/74 státního notářství v Přerově byla však nesprávně bez vyjádření MNV schválena dohoda dědiců, podle níž převzal 1/2 zemědělské usedlosti nezletilý vnuk zůstavitele, ač druhá polovina náleží pozůstalé manželce, která je členkou JZD.

Situace, která se někde vytvořila v období zakládání JZD ve vlastnických vztazích k hospodářským budovám (chybějící zápisy o předání budov do družstva, neformální předávání budov zpět členům faktické užívání nebo neužívání hospodářských budov jednotlivými zemědělskými družstvy atd.), není v praxi státních notářství brána v úvahu a není zjišťováno, zda nějaké hospodářské budovy existují a komu náleží.

Ve věci sp. zn. D 165/74 státního notářství Plzeň-jih uvedl znalec v odhadu, že k usedlosti patří také stodola, která je v užívání JZD. Na dotazníku, který JZD vyplňovalo, není o stodole žádná zmínka. Stodola však byla bez dalšího zjišťování vlastnických vztahů zahrnuta do dědictví.

10. Vypořádání dědictví dohodou podle § 482 o. z. a schvalování těchto dohod státním notářstvím podle § 39 odst. 2 not. ř.

Skutečnost, že převážná část projednávaných věcí v řízení o dědictví je skončena dohodou podle ustanovení § 482 o. z., odpovídá intencím občanského zákoníku (zákona č. 40/1964 Sb.) a svědčí o snaze státních notářství předcházet sporům mezi dědici.

V rozporu se zákonem jsou však někdy schvalovány i dohody, jimiž se upravují majetkové vztahy ohledně věcí, které do dědictví nenáležejí.

Ve věci sp. zn. 1 D 12/74 státního notářství v Karlových Varech byla po rozhodnutí podle ustanovení § 35 not. ř. o pravomocném určení obecné ceny majetku zůstavitele, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví uzavřena dohoda, podle níž pro vypořádání dědictví vnáší pozůstalá manželka svoji polovinu nemovitosti (1/4 vzhledem k celku) s tím, aby umožnila převod celé poloviny nemovitosti na syna. Tato dohoda, která je v rozporu se zákonem, byla přesto schválena.

Nelze vyloučit, aby v rámci dohody o vypořádání dědictví se dědic, který převezme do svého vlastnictví rodinný domek, zavázal, že druhému dědici, který v domku bydlí, bude poskytovat např. bezplatné právo užívání tohoto domku (bytu) z důvodu vypořádání majetku náležejícího do dědictví. Takový závazek, z něhož práva a povinnosti vznikají jen mezi účastníky dohody, není zřízením věcného břemene a není proto v rozporu s ustanovením č 495 odst. 1 o. z.

Nelze schvalovat dohody o vypořádání dědictví, s nimiž nevyslovili souhlas všichni účastníci. 12) Dědicové, kteří dědictví neodmítli, jsou všichni účastníky dohody o vypořádání dědictví a návrh dohody nelze změnit na přání jen některých z nich bez účasti ostatních.

Ve věci sp. zn. D 400/74 státního notářství v Karlových Varech byl v návrhu dohody dodatečně vyslechnut syn zůstavitele, který nebyl přítomen při jednání. S navrženou dohodou souhlasil pod podmínkou, že od pozůstalého manžela obdrží ještě na doplnění svého dědického podílu částku 3750 Kčs. Pozůstalý manžel s touto změnou souhlasil a dohoda byla s navrženou změnou schválena státním notářstvím, aniž by předtím k této změně byli vyslechnuti ostatní dědicové.

Je-li účastníkem dohody o vypořádání dědictví nezletilé dítě, státní notářství správně po uzavření a sepsání dohody předkládají spis příslušnému soudu k rozhodnutí o schválení úkonu za nezletilce a teprve potom rozhodují o schválení dohody. 13)

Nesprávně však ve věci sp. zn. 2 D 110/74 státní notářství v Přerově schválilo dohodu o vypořádání dědictví „s výhradou opatrovnického schválení příslušným soudem".

Schválení dohody o vypořádání dědictví s tím, že bude schváleno za nezletilce příslušným soudem, znamená, že by rozhodnutí státního notářství bylo nesprávně vázáno na podmínku. Dohodu dědiců, jejímž účastníkem je nezletilé dítě, lze schválit až po tomto rozhodnutí příslušného soudu.

Je možné a v praxi státních notářství obvyklé, aby také neopomenutelní dědicové ze zákona, kteří uplatnili svůj nárok podle ustanovení § 479 o. z., uzavřeli dohodu s dědici ze závěti. Avšak již bývalý Nejvyšší soud dovodil, že neplatnost závěti podle ustanovení § 479 o. z. je relativní. 14) Jestliže tedy neopomenutelní dědicové zůstavitele po řádném poučení o svém dědickém právu prohlásí, že uznávají závěť a že s ní souhlasí, projedná státní notářství dědictví a potvrdí jeho nabytí podle závěti.

Nebyl proto správný postup státního notářství v Písku ve věci sp. zn. D 753/74. Neopomenutelní dědicové do protokolu prohlásili, že souhlasí se závětí, podle níž zůstavitelka ustanovila dědičkou veškerého majetku svou vnučku; neuplatnili tedy nárok na povinný podíl podle ustanovení § 479 o. z. Přesto byla uzavřena a schválena dohoda mezi dědici ze zákona a dědičkou ze závěti, podle níž veškerý majetek převzala závětní dědička. Po prohlášení neopomenutelných dědiců, že souhlasí e závětí zůstavitelky, mělo být dědictví podle závěti projednáno a nebyl důvod k uzavření dohody mezi závětní dědičkou a dědici ze zákona.

Při uzavírání a schvalování dohod o vypořádání dědictví není také vždy jasná otázka účasti věřitele na řízení. Podle ustanovení § 28 not. ř. je věřitel zůstavitelům účastníkem řízení v případě uvedeném v ustanovení § 38 not. ř. tehdy, když se vypořádává jeho pohledávka a při likvidaci dědictví. Mají-li podle vypořádání dědici odpovídat za dluhy jinak, než jak je stanoveno v § 470 odst. 2 o. z., nebo týká-li se vypořádání jinak práv věřitelů, lze dluhy vypořádat jen se souhlasem věřitelů (§ 484 odst. 3 o. z.). 15)

Vypořádáním dědictví je jak uzavření dohody mezi dědici schválení státním notářstvím, tak i vypořádání provedené rozhodnutím státního notářství (§ 482 odst. 1 a § 483 o. z.). V obou případech jde o vypořádání mezi dědici, které zakládá práva a povinnosti nejen mezi dědici navzájem, ale také mezi nimi na jedné straně a věřitele na druhé straně. Mezi oběma druhy vypořádání dědictví není tedy v tomto směru rozdíl. Je proto nutno ustanovení § 484 odst. 3 o. z. ve spojení s ustanovením § 28 not. ř. vykládat tak, že i při vypořádání dědictví dohodou lze dluhy vypořádat jen se souhlasem věřitele, mají-li podle vypořádání dědici odpovídat za dluhy jinak, než jak je stanoveno v § 470 odst. 2 o. z., nebo týká-li se vypořádání jinak práv věřitelů. Za těchto podmínek je tedy nutno věřitele přibrat za účastníka řízení o dědictví. 16)

11. Dodržování § 484 o. z. při vypořádání dědictví podle § 39 odst. 3 not. ř.

K provedení vypořádání mezi dědici rozhodnutím státního notářství podle ustanovení § 39 odst. 3 not. ř. dochází hlavně v případech, kde je předmětem dědictví nemovitost a žádný z dědiců nechce

od podílu na nemovitost ustoupit. Odvolací soudy ve své rozhodovací praxi se snaží usměrnit rozhodování státních notářství tak, aby jednotlivé věci, zejména nemovitosti, byly přikazovány do podílového spoluvlastnictví více osob jen tam, kde to dovoluje povaha věci a vztahy účastníků. Tímto postupem lze totiž předcházet sporům o zrušení podílového spoluvlastnictví a o jeho vypořádání podle ustanovení § 142 o. z. Při určování přejímatele věci klade se důraz na to, aby to byla osoba, u niž lze předpokládat, že věc co nejúčelněji využije v souladu se zájmy společnosti.

Za účelné využití věci v souladu se zájmy společnosti ve smyslu ustanovení § 484 odst. 2 o. z se obvykle pokládá, aby např. rodinný domek sloužil k bydlení vlastníka a jeho rodiny. Dalším hlediskem je v některých případech i zřetel ustanovení § 129 o. z., podle něhož v osobním vlastnictví může být jen jeden rodinný domek, a dále ohled na potřeby zemědělské výroby ve smyslu ustanovení § 40 not. ř., jde-li o zemědělskou půdu nebo usedlost.

Ustanovení § 39 odst. 3 not. ř. sice umožňuje přikázat věci patřící do dědictví jednomu z dědiců a uložit mu povinnost vyplatit příslušné částky potřebné k vypořádání dědictví ostatním dědicům, vždy však při respektování jednotlivých dědických podílů podle ustanovení § 484 o. z. Úprava výše dědických podílů je možná jen při dohodě o vypořádání dědictví.

Rozsudkem Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 4 Cz 1/74 bylo zrušeno rozhodnutí státního notářství v Novém Jičíně ve věci sp. zn. D 1321/70, v niž státní notářství provedlo vypořádání mezi dědici podle ustanovení § 39 odst. 3 not. ř. tak, že veškeré jmění přikázalo do vlastnictví vnuka zůstavitele s tím, že je povinen vyplatit svým třem nezletilým sourozencům jejich čisté dědické podíly. Dalším dědicům, třem synům zůstavitele, nebyl přikázán řádný majetek z dědictví, ani výplata jejich podílů. Prohlášení těchto dědiců, že své podíly postupují ve prospěch pozůstalého vnuka, bylo možno posuzovat spíše jako návrh na uzavření dohody o vypořádání dědictví; není však zákonného podkladu k tomu, aby podle takových projevů mohlo být rozhodnuto státním notářstvím podle ustanovení § 483 o. z. a § 39 odst. 3 not. ř.

V praxi státních notářství není zcela bez pochyb, jak dalece je státní notářství při vypořádání mezi dědici podle ustanovení § 483 o. z. a § 39 odst. 3 not. ř. vázáno závětí zůstavitele, jestliže určil přímo, jak mají být věci mezi dědice rozděleny, tj. kterou věc kdo z nich má převzít. 17)

Tuto otázku správně řešil Městský soud v Praze ve věci sp. zn. 10 D 1230/67 státního notářství pro Prahu 10 tak, že státní notářství není sice vázáno ustanovením závěti o rozdělení jednotlivých věcí (i když pro jiné rozdělení, než ustanovil zůstavitel v závěti, by musely být vážné důvody vyplývající z ustanovení § 484 odst. 2 o. z.), je však vázáno závětí potud, že dědické podíly závětních dědiců jsou určeny cenou odkázaných věcí podle jejich hodnoty ke dni úmrtí zůstavitele.

Obdobnou otázkou se zabýval i krajský soud v Ústí nad Labem ve věci sp. zn. D 44/70 státního notářství v Litoměřicích a správně vyložil, že instituce závěti je zakotvena přímo v občanském zákoníku jako jeden z důvodů děděni (§ 461 odst. 1 o. z.). Zůstaviteli se dává právo, aby v závěti nejen ustanovil dědice, ale aby také určil jejich podíly nebo věci a práva, které jim mají připadnout (§ 477 o. z.). Je tedy nutno zásadně vycházet ze závěti, pokud není v rozporu s jinými zákonnými předpisy (např. s ustanovením § 479 o. z.). Kromě toho je možno se odchýlit od závěti tehdy, když by nabytí jednotlivých věcí podle závěti bylo v rozporu s možností účelného využití věci v souladu se zájmy společnosti (§ 484 odst. 2 o. z.), popřípadě s potřebami zemědělské výroby při postupu podle ustanovení § 40 not. ř.

Pokud se rozhodnutí státního notářství o vypořádání mezi dědici nestane pravomocným, mohou dědicové i v odvolacím řízení navrhnout, aby byla schválena jejich dohoda o vypořádání dědictví podle ustanovení § 39 odst. 2 not. ř. Účastníci řízení o projednání dědictví mohou také až do právní moci rozhodnutí o potvrzení nabytí dědictví od uzavřené dohody souhlasnými projevy vůle odstoupit

ve smyslu ustanovení § 48 odst. 1 o. z. a nahradit ji dohodou novou, nebo se podrobit vypořádání mezi dědici rozhodnutím státního notářství podle ustanovení § 483 o. z. a § 39 odst. 3 not. ř. (z rozhodnutím Městského soudu v Praze sp. zn. 11 Co 861/72).

12. Forma a obsah rozhodnutí o dědictví 18)

Formě a obsahu rozhodnutí o dědictví nevěnují státní notářství vždy potřebnou pozornost. Někdy jsou vyhlašována rozhodnutí nepřesná a neúplná, jejichž celý text není ve spise obsažen. Je nezbytné, aby rozhodnutí státního notářství bylo zaznamenáno v protokolu nebo ve spise v takové formě, aby bylo kdykoli možno vydat jeho písemné vyhotovení, které musí být vždy shodné s rozhodnutím ústně vyhlášeným, nebo aby mohl být pořízen k žádosti účastníku duplikát či ověřený opis rozhodnutí. To se týká zejména rozhodnutí podle ustanovení § 39 i § 35 not. ř. Také rozhodnutí státního notářství o určení obecné ceny majetku zůstavitele, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví podle ustanovení § 37 odst. 1 not. ř. jsou někdy neúplná; není např. určena čistá hodnota dědictví, nýbrž jen obecná cena a výše dluhů apod. Někdy neodpovídá rozhodnutí soupisu aktiv a pasív dědictví.

V rozhodnutí podle ustanovení § 39 odst. 2 not. ř. má státní notářství potvrdit nabytí dědictví jen v tom, co dědic skutečně podle dohody nabyl. Není proto správné, jestliže státní notářství potvrzuje nabytí dědictví podle zákonných podílů všem dědicům, tedy i těm, kteří ničeho nenabyli, s tím, že podle dohody bylo dědictví vypořádání jiným způsobem; uvedený nesprávný způsob potvrzení nabytí dědictví odpovídá dříve platným předpisům; při nynější právní úpravě nemá však oporu v zákoně. Není správné ani vydání takového rozhodnutí, z něhož není patrno, zda šlo o dohodu mezi dědici, která byla schválena státním notářstvím, nebo zda státní notářství provedlo vypořádání mezi dědici podle ustanovení § 483 o. z. a § 39 odst. 3 not. ř.

V některých dědických věcech je ve výroku rozhodnutí o potvrzení nabytí dědictví nesprávně znovu uváděna obecná cena majetku zůstavitele, výše dluhů a čistá hodnota dědictví nebo i celý soupis aktiv a pasív dědictví.

Nesprávně se také ve výrocích rozhodnutí uvádí, jaké zápisy budou provedeny v evidenci nemovitostí 19) , jaký byl vyměřen poplatek z dědictví, popřípadě i jak byl zaplacen, a jsou uváděni i spoluvlastníci nemovitostí, někdy i obsah plné moci. VE výroku rozhodnutí o potvrzení nabytí dědictví nemá místa realizace dědictví (např. pokyny státní spořitelně, jak naložit s vklady patřícími do dědictví, nebo pokyny pro stavební bytové družstvo k převedení podílu).

Uvedené údaje lze uvádět v odůvodnění rozhodnutí. Pokyny k realizaci dědictví mají být vydávány zvlášť, a to již s ohledem na ustanovení § 42 odst. 2 a 3 not. ř.

Vyskytují se i případy, kdy ve výroku rozhodnutí, jímž se potvrzuje nabytí dědictví, se rozhoduje znovu o věci v řízení již pravomocně rozhodnuté.

Ve věci sp. zn. D 910/74 státního notářství v Českých Budějovicích bylo dne 20. 9. 1974 vyhlášeno rozhodnutí podle § 35 not. ř. o tom, které věci z bezpodílového spoluvlastnictví manželů náležejí do dědictví, a účastníci s tímto rozhodnutím projevili souhlas. O tom, který majetek z bezpodílového spoluvlastnictví manželů náleží do dědictví, bylo však znovu rozhodováno i ve výroku rozhodnutí ze dne 3. 12. 1974, jímž bylo potvrzeno nabytí dědictví.

13. Postup státních notářství v případech, kdy se dědic zdržuje v cizině

Jak má státní notářství postupovat v případech, kdy se některý z dědiců zdržuje v cizině, bylo vyloženo již v Rozboru a zhodnocení praxe státních notářství v řízení o dědictví a v řízení o registraci smluv, Pls 1/67 bývalého Nejvyššího soudu (viz str. 509 – 511 sborníku „Nejvyšší soud o občanském

soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974).

Státní notářství správně zjišťují dotazem (zpravidla na okresní prokuraturu), zda u dědice, který je v cizině bez souhlasu čs. orgánů, došlo k trestnímu stíhání pro trestný čin podle § 109 odst. 1 a 2 tr. zák. a zda a kdy bylo vysloveno propadnutí majetku 20) , popřípadě zda nedošlo k zajištění majetku 21) .

Nebyl-li majetek dědice zajištěn, popřípadě nebyl-li dědický podíl postižen trestem propadnutí majetku, není vyloučen u dědice, jehož pobyt v cizině není znám, postup podle ustanovení § 468 o. z. V některých případech však státní notářství nevěnuje pozornost náležitému zjištění, zda dědic, který se zdržuje v cizině, je skutečně neznámého pobytu a bez bližšího šetření notářství postupuje podle ustanovení § 468 o. z. Opatření podle citovaného ustanovení však státní notářství nemůže učinit jen na základě nedoložených údajů některých dědiců o tom, že bližší adresu dědice v cizině neznají.

Zjistí-li státní notářství, že dědic, jehož adresa je známa, byl odsouzen pro trestný čin podle § 109 tr. zák. a bylo vysloveno u něho propadnutí majetku, a to poté, kdy zůstavitel zemřel, přibírají státní notářství do řízení zástupce finančního odboru příslušného ONV, jemuž náleží provádět realizaci propadlého majetku, a jednají s ním jako s účastníkem. Tento postup je správný (§ 25 not. ř. a § 94 o. s. ř.), poněvadž propadnutím byl postižen i dědický podíl odsouzeného a na stát přešla práva vyplývající z dědického nároku tohoto odsouzeného dědice.

Dědic v cizině, jehož majetek propadl, je zpravidla v řízení zastoupen některým ze spoludědiců na základě plné moci. Zůstává účastníkem řízení, nemůže ovšem nijak nakládat podílem, na nějž mu vznikl nárok smrtí zůstavitele.

Při zajištění majetku dědice státní notářství v řízení o dědictví jednají s pracovníkem finančního odboru příslušného ONV, protože stát jedná za dědice, jehož majetek byl zajištěn.

Došlo-li k propadnutí majetku dědice po smrti zůstavitele, potvrdí státní notářství nabytí dědictví tomuto dědici, pokud před propadnutím majetku dědictví platně neodmítl, s tím, že majetek tohoto dědice propadl ve prospěch státu pravomocným rozsudkem soudu (k tomu viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 12/1974 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, které také poukazuje na nutnost chronologického posuzování právních vztahů tak, jak se vyvinuly smrtí zůstavitele a po jeho smrti).

Dědicovi, jehož majetek byl zajištěn, potvrdí státní notářství dědictví s tím, že toto dědictví je zajištěno ve prospěch čs. státu podle vykonatelného rozhodnutí o zajištění majetku dědice.

V případech, kdy jeden z dědiců je v cizině, musí se někdy státní notářství zabývat námitkou neplatnosti závěti, v níž zůstavitel opomíjí dědice v cizině, u něhož došlo později k propadnutí majetku, popřípadě k zajištění majetku, přičemž důvody neplatnosti jsou spatřovány v obcházení zákona, že totiž zůstavitel se závětí snažil dosáhnout toho, aby majetek nepřipadl dědicům, u nichž může být vysloven trest propadnutí jmění, a že tedy závěť je ve smyslu ustanovení § 39 o. z. neplatná.

Městský soud v Praze ve svém rozhodnutí sp. zn. 11 Co 197/75 k této otázce správně uvedl: Na neplatnost právního úkonu nelze usuzovat jen na základě úvahy vyplývající z nepodložených předpokladů a závěrů. Pořídí-li zůstavitel o svém majetku pro případ smrti závětí tak, aby se dědického podílu nedostalo tomu z jeho dědiců, který je v důsledku spáchaného trestného činu ohrožen propadnutím majetku, pak by bylo možno dojít k závěru, že jeho závěť, v níž takového svého zákonného dědice pomíjí, byla sepsána v úmyslu obcházet zákon, jen tehdy, pokud by to bylo věrohodným způsobem prokázáno. Jen z toho, že takový dědic byl závětí opomenut, nelze totiž uvedený zůstavitelům úmysl dovodit. Zůstavitel mohl mít pro svůj projev vůle řadu jiných důvodů, např. že chtěl z dědění vyloučit toho, kdo ho opustil, že chtěl zvýhodnit dědice, kteří s ním zůstali,

atd.

Ve smyslu ustanovení § 479 o. z. stát může za dědice, jehož práva na něho v důsledku trestu propadnutí majetku přešla i za dědice, jehož majetek byl zajištěn a správu tohoto majetku stát nevykoná, uplatnit neplatnost závěti ve smyslu citovaného ustanovení a uplatnit nárok na povinný díl takového dědice.

Pokud jde o odmítnutí dědictví, není pochyb o tom, že poté, kdy nabyl právní moci trestní rozsudek s výrokem o propadnutí majetku nebo usnesení o zajištění majetku, nemůže již dědic platně odmítat dědictví, ani to za něho nemůže učinit stát, poněvadž jde o osobní právo dědice. Při posuzování platnosti projevu dědice, jímž odmítl dědictví před tím, než došlo k vyslovení trestu propadnutí majetku, lze postupovat obdobně jako při posuzování platnosti závěti ve smyslu shora uvedených závěrů.

Ve věcech, kdy u jednoho z dědiců bylo vysloveno propadnutí majetku a jeho podíl tak připadl čs. státu, potom stát vstupuje dnem právní moci rozsudku trestního soudu do práv vyplývajících z dědického nároku v tom smyslu, aby uzavíral dohodu o vypořádání dědictví a aby mu mohlo být dědictví potvrzeno jako dědici. Skutečnost, že nelze uzavřít dohodu o vypořádání dědictví mezi státem a dědici ve smyslu ustanovení § 39 odst. 2 not. ř., nebrání ovšem tomu, aby při vypořádání mezi dědici podle ustanovení § 39 odst. 3 not. ř. přihlédlo státní notářství i k případným shodným projevům dědiců a toho, kdo jedná za čs. stát.

Při vypořádání mezi dědici podle ustanovení § 39 odst. 3 not. ř. je ovšem státní notářství vázáno velikostí jednotlivých podílů, jak je to stanoveno zákonem.

Případy, kdy některý z dědiců je v cizině bez souhlasu čs. úřadu, avšak buď nedošlo u něho k odsouzení, popřípadě k uložení trestu propadnutí majetku, nebo byl tento trest uložen před tím, než zůstavitel zemřel, nepůsobí zpravidla obtíže a státní notářství správně předkládají uzavřené dohody, pokud vyžadují devizového souhlasu, Správě pro věci majetkové a devizové v Praze 22) a teprve po zjištění tohoto souhlasu rozhodují o schválení dohody. Někdy však je nesprávně nejprve dohoda schválena a pak se teprve vyžaduje stanovisko Správy pro věci majetkové a devizové. 23)

14. Ostatní poznatky z řízení o dědictví

Ustanovení § 467 o. z. o tom, že prohlášení o odmítnutí či neodmítnutí dědictví nelze odvolat, se týká každého takového prohlášení, ať jde o dědictví z jakéhokoliv titulu. 24) Není možno toto ustanovení obcházet tím, že dědic odmítne dědictví ze závěti a po tomto svém prohlášení pak přijme dědictví ze zákona nebo naopak.

Např. ve věci sp. zn. 1 D 43/74 státního notářství v Karlových Varech zanechal zůstavitel závěť výhradně ve prospěch pozůstalé manželky. V protokolu o projednání dědictví prohlásila manželka jako závětní dědička, že dědictví ze závěti odmítá. Bylo proto dědictví projednáno podle zákona, přičemž tatáž dědička prohlásila, že jako dědička ze zákona dědictví neodmítá.

V protokolech o projednání dědictví se objevují některé pozůstatky přetrvávající z dřívější právní úpravy. Jsou protokolována prohlášení, která nemají oporu v nynější právní úpravě (např. prohlášení, že nikdo z dědiců se předem nevzdal dědického práva), nebo jsou vyhlašována nadbytečná rozhodnutí (např. o tom, že s upouští od soupisu na místě samém). Nelze také trpět, aby formuláře protokolů nebyly upraveny pro projednávaný konkrétní případ, tedy např. protokoly, které obsahují rozhodnutí o schválení dohody, ačkoliv byl jen jeden dědic, ani aby byly formuláře protokolů zakládány do spisu tak, že nejdříve obsahují rozhodnutí o schválení dohody a potom rozhodnutí o určení obecné ceny, výše dluhů a čisté hodnoty majetku zůstavitele.

Dosud se vyskytuje v rozhodnutích nesprávné spojování určení obecné ceny majetku zůstavitele, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví a schválení dohody o vypořádání dědictví v jednom rozhodnutí. 25) Někdy je nesprávně spojeno i schválení dohody o vypořádání dědictví a potvrzení o nabytí dědictví do jednoho rozhodnutí. Není správný ani takový postup, kdy státní notářství nevyčká právní moci rozhodnutí o schválení dohody o vypořádání dědictví a vydá ihned i rozhodnutí o potvrzení nabytí dědictví podle této dohody. Bylo zjištěno i takové pochybení, že nebylo vydáno ani vyhlášeno rozhodnutí podle ustanovení § 37 odst. 1 not. ř., byl pouze pořízen soupis aktiv a pasív dědictví a schválena dohoda o vypořádání dědictví; ve výroku rozhodnutí, jímž bylo potvrzeno nabytí dědictví, pak byla pouze uvedena výše majetku a dluhů.

1) Viz str. 499 – 602 sborníku Nejvyššího soudu ČSSR „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“ [SEVT, Praha 1974].

2) Viz k tomu i usnesení pléna bývalého Nejvyššího soudu, uveřejněné pod V/1967 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR [str. 514 – 515], a rozhodnutí uveřejněné pod č. 11/1970 Sbírky soudních rozhodnutí.

3) Srov. k tomu rozhodnutí uveřejněné pod č. 12/1968 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR.

4) Toto rozhodnutí obsahovalo i právní závěr, že je nezbytné, aby státní notářství vždy zkoumalo, zda při důležitých úkonech zástupce je tu souhlas zastoupeného spoludědice.

5) Viz k tomu rozhodnutí uveřejněné pod č. 49/1975 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

6) Viz usnesení pléna bývalého Nejvyššího soudu, uveřejněné pod V/1967 [str. 516] Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR.

7) Srov. k tomu i rozhodnutí uveřejněné pod č. 32/1971 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

8) U staveb postavených po 20. 6. 1939 a ve Slovenské socialistické republice u všech staveb v soukromém vlastnictví je třeba vycházet z cen, za něž byla stavba postavena (z tzv. pořizovacích cen); u pozemků v SSR je rozhodná jen obecná cena pozemků [viz Rozbor notářské praxe v řízení o dědictví a v řízení o registraci smluv, Pls 1/67 bývalého Nejvyššího soudu /str. 528 a 575 sborníku „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974/].

9) V SSR vi vyhlášku č. 47/1969 Sb.

10) Viz k tomu rozhodnutí uveřejněné pod č. 80/1969 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR.

11) Viz usnesení pléna bývalého Nejvyššího soudu uveřejněné pod V/1967 (str. 516) Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR.

12) Srov. i rozhodnutí uveřejněné pod č. 93/1967 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR.

13) Viz V/1967 [str. 518, odst. 4] Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR a č. 67/1970 Sbírky soudních rozhodnutí.

14) viz V/1967 [str. 515] Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR a sborník „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974, str. 551.

15) Srov. i rozhodnutí uveřejněné pod č. 63/1972 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

16) Viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 48/1975 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

17) Srov. i rozhodnutí uveřejněné pod č. 62/1967 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR.

18) Srov. Rozbor a zhodnocení notářské praxe v řízení o dědictví a v řízení o registraci smluv, Pls 1/67 bývalého Nejvyššího soudu, uveřejněný ve sborníku „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT, Praha 1974, zejména str. 545 – 555.

19) Srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 65/1971 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

20) § 51 tr. zák. (úplné znění trestního zákona se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 113/1973 Sb.)

21) § 347 a § 348 tr. ř. (úplné znění trestního řádu se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 148/1973 Sb.)

22) V SSR Správě pro věci majetkové a devizové pro Slovensko v Bratislavě. 23) K tomu srov. č. 66/1972 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, zejména str. 258 – 261.

24) Srov. i rozhodnutí uveřejněné pod č. 37/1974 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

25) K tomu viz již usnesení pléna bývalého Nejvyššího soudu uveřejněné pod V/1967 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR [str. 517].